

ОВЕРДРАФТ: НЮАНСИ ОБЛІКУ

Овердрафт (від англ. *overdraft* – перевитрата) являє собою один із видів короткострокового банківського кредиту з метою поповнення обігових коштів. При цьому банк кредитує клієнта, коли залишку грошей на його поточному рахунку не вистачає для платежу, у межах ліміту, встановленого кредитним договором. У консультації розглянемо, як відображати в бухгалтерському та податковому обліку позичальника операції отримання та погашення овердрафту.

Загальні положення

При овердрафту позичальник може проводити необхідні платежі з поточного рахунку, навіть якщо їх сума перевищує залишок на рахунку. Досить подати до банку звичайне платіжне доручення на повну суму платежу, і банк перерахує суму, якої не вистачає, контрагентові підприємства за рахунок своїх коштів. Але в сумі, яка не перевищує встановленого ліміту.

Ліміт овердрафту переглядається банком щомісяця та залежить від надходжень на поточний рахунок позичальника за попередній місяць. При цьому до розрахунку беруться тільки надходження від господарської діяльності у вигляді виручки від реалізації або надання послуг. Перекидання з інших рахунків позичальника або разові зарахування (фінансова допомога, поповнення статутного капіталу, повернення передоплати і т. д.) у розрахунок ліміту не беруть участі.

Якщо виручка знизилася, банк може самостійно зменшити ліміт овердрафту, сповістивши про це позичальника. Крім того, овердрафти вимагають періодичного повного обнуління ліміту, як правило, один раз на 30 днів. Для цього позичальник повинен повністю погасити заборгованість і «прожити» без овердрафту як мінімум одну ніч.

За кредит за договором овердрафту банк зазвичай встановлює більш високий процент, ніж

за звичайним кредитним договором. А якщо клієнт порушить свої зобов'язання й не поверне повністю суму кредиту в строк, установлений договором (наприклад, протягом 30 днів із моменту її отримання), його очікують штрафні санкції, пеня за прострочення, а можливо, і підвищена процентна ставка за користування кредитом понад установлений строк.

Зазначимо, що оплата платіжних документів здійснюється банком в автоматичному режимі. Позичальникові не потрібно щоразу звертатися до банку із письмовим проханням видати кредит (як це зазвичай робиться за поновлюваними кредитними лініями).

Відповідно, погашення овердрафту та процентів за користування овердрафтом також здійснюється банком автоматично – за рахунок поточних надходжень на рахунок позичальника, без платіжних доручень позичальника.

Бухгалтерський облік

Підприємство може побачити суму заборгованості за овердрафтом у виписці банку зі свого поточного рахунка. При цьому потрібно пам'ятати, що інформація в банківській виписці в бухгалтері клієнта відображається дзеркально. Тобто залишок на поточному рахунку (у бухгалтері клієнта дебетове сальдо на рахунку 31) банк показує у виписці як свій кредитовий залишок. Відповідно, сума овердрафту у виписці банку буде показана як дебетовий залишок.

Облік суми овердрафту

Ні НП(С)БО, ні Інструкція № 291 не містять правил обліку операцій отримання та повернення овердрафту. Тому підприємства можуть вибрати із двох варіантів:

- **варіант 1** – від Мінфіну. Згідно з Листом № 7021 суму овердрафту потрібно відображати на підставі виписки банку як кредитове сальдо за рахунком **31** «Рахунки в банках». Водночас у фінансовій звітності зазначену суму рекомендується відображати в статті «Короткострокові кредити банків» (ряд. 1600 форми № 1, № 1-м, № 1-мс). Щоб реалізувати в обліку такий варіант, суму овердрафту на кінець кварталу (року) з рахунка **31** переводять на кредит субрахунка **60** «Короткострокові позики». У перший день наступного кварталу можна знову перекинути залишок заборгованості за овердрафтом на кредит рахунка **31**;
- **варіант 2** – альтернативний. Оскільки заборгованість за овердрафтом являє собою не що

інше як заборгованість за короткостроковим кредитом, суму овердрафту можна відобразити за кредитом рахунка **60**. Тобто на підставі банківської виписки на певну дату потрібно робити проведення Дт **31** – Кт **60**, а при погашенні овердрафту здійснювати зворотний запис: Дт **60** – Кт **31**. Такий варіант вимагає постійного ручного втручання в облік, але дозволяє здійснювати щоденний контроль заборгованості за овердрафтом.

Облік процентів

Проценти за користування овердрафтом нараховуються згідно з умовами договору: або щодня в період користування овердрафтом, або раз на місяць у день обнуління овердрафту. У будь-якому разі на останній день звітного періоду в обліку потрібно відобразити нараховані проценти.

Проценти відносяться до фінансових витрат. Їх нарахування відображається записом Дт **951** «Відсотки за кредит» – Кт **684** «Розрахунки за нарахованими відсотками». Таке проведення робиться на підставі щомісячної інформації банку про суму процентів або бухгалтерської довідки, у якій бухгалтер самостійно розраховує проценти виходячи з умов кредитного договору.

Зазначимо, що нарахування процентів починається з першого дня, коли позичальник отримав кредит, а закінчується днем, що передують дню погашення всієї суми кредиту. Тобто день повернення кредиту при нарахуванні процентів не враховується.

Облік інших витрат, пов'язаних з овердрафтом

Щоб отримати кредит, позичальник попутно несе втрати, пов'язані з укладенням кредитного договору, наприклад, комісія банку і т. п. Згідно з п. 18 НП(С)БО 16 такі витрати на банківські послуги відносяться до адміністративних та обліковуються на однойменному рахунку **92**.

Пеня за прострочення нараховується та сплачується в день погашення заборгованості за овердрафтом. Сума пені відображається на субрахунку **948** «Визнані штрафи, пені, неустойки».

Податковий облік

ПДВ

Операції з надання та повернення коштів за договорами банківського кредиту не є по-

стачанням товарів (послуг), а отже, і об'єктом обкладення ПДВ (пп. 14.1.181, 14.1.185, п. 185.1 ПК). Не підлягають оподаткуванню й операції з нарахування та сплати процентів за кредитом, оскільки не відносяться до поставчань (див., наприклад, Лист № 24616).

Податок на прибуток

Видання та погашення кредиту відображається в обліку з податку на прибуток за правилами бухгалтерії. Така операція не впливає на фінрезультат до оподаткування звітного періоду, а отже, і на об'єкт обкладення податком на прибуток.

Нарахування процентів та інші витрати, пов'язані з користуванням овердрафтом, також відображаються в податковому обліку за бухгалтерськими правилами.

Виняток: проценти за кредитами, отриманими від нерезидента. У такому випадку платникові податку на прибуток, можливо, доведеться коригувати фінрезультат звітного періоду на різниці, передбачені п. 140.2, 140.3, пп. 140.5.2, 140.5.4 ПК (див. докладніше на с. 75 цього номера).

ПРИКЛАД

Підприємство 10 березня 2021 року оформило поновлюваний овердрафт строком на 1 рік для поповнення обігових коштів. Строк повернення кожного траншу овердрафту – 30 календарних днів (далі – к. д.), ліміт кредитування на перший місяць встановлено в межах 300 000 грн, процентна ставка – 14 %. Комісія банку за видання овердрафту – 1 000 грн.

Підприємство почало користуватися овердрафтом при розрахунках із поставачальниками 11 березня, при цьому залишок коштів на поточному рахунку на ранок цього дня становив 10 000 грн.

Строк повернення першого траншу овердрафту минає 9 квітня (через 30 к. д.). Але підприємство змогло повністю погасити заборгованість за овердрафтом тільки 30 квітня. Тому за період із 10 по 30 квітня банк нарахував пеню з розрахунку 0,5 % за кожний день прострочення платежу.

Покажемо в табл. 1 стан поточного рахунку підприємства в період користування овердрафтом.

Таблиця 1. Рух грошових коштів на поточному рахунку в березні–квітні 2021 року

(грн)

№ з/п	Дата	Залишок на початок дня	Надходження		Списання	
			Овердрафт	Покупці	Овердрафт	Постачальники
1	2	3	4	5	6	7
1	11.03.21 р.	10 000,00 ¹	273 000,00	–	–	1 000,00 ²
						282 000,00
2	15.03.21 р.	–273 000,00 ³	–	162 000,00	162 000,00 ⁴	–
3	16.03.21 р.	–111 000,00 ³	60 000,00	–	–	60 000,00
4	22.03.21 р.	–171 000,00 ³	–	168 000,00	168 000,00 ⁴	–
5	06.04.21 р.	–3 000,00 ³	120 000,00	–	–	120 000,00
6	30.04.21 р.	–123 000,00 ³	–	150 000,00	123 000,00 ⁴	14 777,96 ⁵
7	Разом за період	X	453 000,00	480 000,00	453 000,00	477 777,96
8	01.05.21 р.	12 222,04 ¹	–	–	–	–

¹ Кредитове сальдо в банківській виписці та дебетове сальдо на субрахунку 311.

² Комісія банку за видання овердрафту.

³ Дебетове сальдо в банківській виписці та кредитове сальдо на субрахунку 311.

⁴ За домовленістю з підприємством банк списує суму кожного платежу, що надійшов на поточний рахунок, у погашення овердрафту.

⁵ Списана банком сума процентів за користування овердрафтом (див. гр. 8 табл. 2) і пені за прострочення (див. нижче).

У табл. 2 покажемо, як розрахувати суму процентів. Зазначимо, що проценти за користування кредитом і пеню за прострочення розраховує банк. Але, звичайно, підприємство повинне розуміти, яку суму процентів потрібно відобразити у звітності за I квартал, а також сплатити за користування овердрафтом у цілому згідно з умовами договору.

Таблиця 2. Розрахунок суми процентів за користування овердрафтом у березні-квітні 2021 року

(грн)

№ з/п	Дата	Сума овердрафту				Строк користування овердрафтом, к. д.	Сума процентів
		Залишок на початок дня	Отримано	Погашено	Залишок на кінець дня		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	11.03.21 р.	–	273 000	–	273 000	4 (з 11.03.21 р. по 14.03.21 р.)	418,85 ¹
2	15.03.21 р.	273 000	–	162 000	111 000	1 (15.03.21 р.)	42,58 ²
3	16.03.21 р.	111 000	60 000	–	171 000	6 (з 16.03.21 р. по 21.03.21 р.)	393,53 ³
4	22.03.21 р.	171 000	–	168 000	3 000	10 (з 22.03.21 р. по 31.03.21 р.)	11,51 ⁴
5	Усього нараховано процентів за період із 11.03.21 р. по 31.03.21 р. (сума рядків за гр. 8)						866,47
6	06.04.21 р.	3 000	120 000	–	123 000	5 (01.04.21 р. по 05.04.21 р.)	5,75 ⁵
7	30.04.21 р.	123 000	–	123 000	–	21 (з 06.04.21 р. по 29.04.21 р.)	990,74 ⁶
8	Усього нараховано процентів за період із 01.04.21 р. по 29.04.21 р. (сума рядків за гр. 8)						996,49

¹ 273 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 4 к. д. = 418,85 грн.
² 111 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 1 к. д. = 42,58 грн.
³ 171 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 6 к. д. = 393,53 грн.
⁴ 3 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 10 к. д. = 11,51 грн.
⁵ 3 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 5 к. д. = 5,75 грн.
⁶ 123 000 грн x 14 % : 365 к. д. x 21 к. д. = 990,74 грн.

Сума пені за прострочення платежу за овердрафтом за період із 10 по 30 квітня 2021 року становить **12 915 грн** (123 000 грн x 0,5 % x 21 к. д.).

Отримання та повернення першого траншу овердрафту з використанням варіанта, рекомендованого Мінфіном (див. вище варіант 1), відображається в обліку підприємства так:

(грн)

№ з/п	Зміст операції	Первинні документи	Бухгалтерський облік		
			Дт	Кт	Сума
1	2	3	4	5	6
1	11.03.21 р. Перераховано плату за товар постачальникам	Виписки банку	631	311	282 000,00
2	Списано банком комісію за відкриття овердрафту		92	311	1 000,00
3	15.03.21 р. Отримано плату за товар від покупців		311	361	162 000,00
4	16.03.21 р. Перераховано плату за товар постачальникам		631	311	60 000,00
5	22.03.21 р. Отримано плату за товар від покупців		311	361	168 000,00
6	31.03.21 р. Нараховано проценти за користування овердрафтом за період із 11.03.21 р. по 31.03.17 р.	Бухгалтерська довідка	951	684	866,47*
7	Переведено залишок заборгованості за овердрафтом до складу заборгованості за короткостроковим кредитом для складання фінзвітності		311	601	3 000,00**
8	01.04.21 р. Здійснено зворотний переказ заборгованості за овердрафтом		601	311	3 000,00
9	30.04.21 р. Отримано плату за товар від покупців	Виписка банку	311	361	150 000,00
10	Нараховано проценти за користування овердрафтом за період із 01.04.21 р. по 29.04.21 р.	Бухгалтерська довідка, інформація банку	951	684	996,49
11	Нараховано пеню за прострочення		948	685	12 915,00
12	Відображено списані банком проценти та пеню (866,47 + 996,49 + 12 915,00)	Виписка банку	684, 685	311	14 777,96

* Розрахунок суми процентів див. у табл. 2.
** Сума непогашеного залишку за овердрафтом на 31.03.21 р. відображається в ряд. 1600 Балансу (Звіту про фінансовий стан) (форма № 1, № 1-м, № 1-мс).

ВИСНОВКИ

Овердрафт – це один із видів короткострокового банківського кредиту, який видається для поповнення обігових коштів клієнта. При овердрафту банк проводить платежі клієнта з використанням власних коштів, якщо залишку на поточному рахунку недостатньо або він нульовий. У фінзвітності овердрафт відображається в складі короткострокових банківських кредитів.